

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ПИТАНЬ РЕАДМІСІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ДЕРЖАВАМИ АЗІЇ

INTERNATIONAL LEGAL COOPERATION ON READMISSION ISSUES BETWEEN UKRAINE AND ASIA STATES

Науменко Н.М., голова

Державна міграційна служба України

У статті досліджується чинне міжнародно-правове регулювання питань реадмісії у відносинах між Україною та державами Азії. Встановлено, що основу такого міжнародно-правового регулювання складають відповідні двосторонні міжнародно-правові договори, а саме: Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про реадмісію осіб від 7 червня 2005 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Узбекистан про приймання та передачу осіб, які перебувають на території держав нелегально, від 12 жовтня 2000 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Туркменистану про реадмісію осіб від 14 травня 2001 р. і Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про реадмісію громадян обох держав від 25 вересня 2007 р.

З'ясовано, що усі зазначені угоди є міжурядовими міжнародними договорами, що укладені на невизначений строк з можливістю денонсації. Встановлено, що усі зазначені угоди пройшли процедуру ратифікації з боку Верховної Ради України, оскільки на підставі пункту «б» частини другої статті 9 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. № 1906-IV ратифікації підлягають усі міжнародні договори, що стосуються прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.

На підставі порівняльно-правового аналізу текстів зазначених угод зроблено висновок, що їх зміст не містить норм про врегулювання питань помилкової реадмісії, а також не містить норм про врегулювання питань прискореної процедури реадмісії.

Встановлено, що механізми міжнародно-правового регулювання легальних і нелегальних підстав перебування громадян України і відповідних держав Азії на території одна одної доповнюють такі двосторонні міжнародні договори: Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про умови взаємних поїздок громадян від 22 грудня 2011 р. (із змінами на підставі Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки від 14 березня 2017 р.); Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Узбекистан про умови взаємних поїздок громадян від 12 жовтня 2000 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Туркменистану про умови взаємних поїздок громадян від 18 травня 2000 р. і Угода між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про умови взаємних безвізових поїздок громадян від 21 жовтня 1993 р.

Ключові слова: реадмісія осіб, міжнародні договори, правова природа міжнародних договорів, набрання чинності міжнародними договорами, строк дії міжнародних договорів, денонсація міжнародних договорів.

The article examines the current international legal regulation of readmission issues in relations between Ukraine and Asian States. It is established that the basis of such international legal regulation is formed by the relevant bilateral treaties, namely: Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the Republic of Turkey on Readmission of Persons of June 7, 2005; Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the Republic of Uzbekistan on the Reception and Transfer of Persons Staying in the Territory of the States Illegally of October 12, 2000; Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of Turkmenistan on the Readmission of Persons of May 14, 2001 and Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the Socialist Republic of Vietnam on the Readmission of Citizens of both States of September 25, 2007.

It is found that all of these agreements are intergovernmental treaties concluded for an indefinite period with the possibility of denounce. It is established that all of these agreements have been ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine, since, pursuant to paragraph "b" of part two of Article 9 of the Law of Ukraine "On Treaties of Ukraine" № 1906-IV of June 29, 2004, all treaties relating to human and civil rights, freedoms and obligations are subject to ratification.

Based on the comparative legal analysis of the texts of these agreements, the author concludes that their content does not contain any provisions on the settlement of issues of readmission in error, and also does not contain any provisions on the settlement of issues of the accelerated readmission procedure.

The article establishes that the mechanisms of international legal regulation of legal and illegal grounds for stay of citizens of Ukraine and the respective Asian states on the territory of each other are complemented by the following bilateral treaties: The Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the Republic of Turkey on the Conditions of Mutual Travel of Citizens of December 22, 2011 (as amended by the Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the Republic of Turkey of March 14, 2017); the Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the Republic of Uzbekistan on the Conditions of Mutual Travel of Citizens of October 12, 2000; Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of Turkmenistan on Mutual Travel of Citizens of May 18, 2000 and Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Socialist Republic of Vietnam on the Conditions of Mutual Visa-Free Travel of Citizens of October 21, 1993.

Key words: readmission of persons, treaties, legal nature of treaties, enter into force of treaties, validity of treaties, denounce of treaties.

Постановка проблеми. На момент підготовки нашої статті Україна здійснює міжнародно-правове співробітництво з питань реадмісії загалом з 37 іноземними державами, з них 4 є країнами Азії, зокрема це: Турецька Республіка, Республіка Узбекистан, Туркменистан і Соціалістична Республіка В'єтнам. Разом з тим, згідно з інформаційно-аналітичними матеріалами Державної міграційної служби України реадмісійний діалог на різних стадіях триває з низкою інших держав Азії, зокрема це: Китай, Індія, Казахстан, Таджикистан, Афганістан, Пакистан, Іран, Ірак, Бангладеш і Шрі-Ланка [1, с. 2].

Ступінь наукового дослідження проблеми. Питання реадмісії є предметом наукових досліджень низки українських та іноземних вчених, зокрема це: Л. В. Ананко [2; 3], О. В. Білоконь [4], Н. П. Бортник, У. М. Пар-

пан, М. Р. Малець [5], Р. О. Гаврік та І. В. Григоров [6], М. Джюффе (M. Giuffre) [7], С. Каррера (S. Carrera) [8], Ж.-П. Кассаріно (J.-P. Cassarino) [9], Ю. Б. Курилюк [10], Н. М. Науменко [11–16], О. Б. Німко і С. М. Мамчур [17], О. Б. Олексів [18], С. М. Олійник [19], В. В. Осипова [20], О. В. Сердюк [21; 22], О. В. Тарасов [23], Н. П. Тиндик [24], А. В. Шендеровська [25] та інші.

Разом з тим питання, що є предметом нашої статті, розглядаються вперше, що власне і визначає актуальність дослідження.

Мета статті полягає у встановленні особливостей чинного міжнародно-правового регулювання питань реадмісії у відносинах між Україною та державами Азії.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо детально міжнародно-правове співробітництво між Україною

та азійськими державами, з якими Україна уклала міжнародні договори про реадмісію.

Міжнародно-правове співробітництво з питань реадмісії між Україною і Турецькою Республікою.

Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про реадмісію осіб укладена 7 червня 2005 р. (надалі – Угода між Україною і Туреччиною про реадмісію) [26]. Зазначена Угода [26] ратифікована Законом України від 24 липня 2006 р. № 27-V [27] і набрала чинності 19 листопада 2008 р. [28]. За своєю правовою природою Угода між Україною і Туреччиною про реадмісію [26] є міжурядовою і укладена на невизначений строк з можливістю денонсації [26, ст. 18].

Угода між Україною і Туреччиною про реадмісію [26] не передбачає укладення імплементаційного протоколу, іншими словами, зазначена Угода є єдиним і самодостатнім міжнародно-правовим документом, що врегулює питання реадмісії у відносинах між Україною і Туреччиною.

Зміст Угоди між Україною і Туреччиною про реадмісію [26] є доволі традиційним, зокрема Угода містить: визначень термінів, що застосовуються у тексті цієї Угоди [26, ст. 1], умови реадмісії громадян Договірних Сторін [26, ст. 3], перелік документів, що підтверджують громадянство держав Договірних Сторін [26, ст. 4], умови реадмісії іноземців та осіб без громадянства [26, ст. 6] і перелік юридичних фактів і документів, що підтверджують їх в'їзд на територію держав Договірних Сторін [26, ст. 7], умови реадмісії за спрощеною і звичайною процедурами [26, ст. 9], умови транзитного проїзду [26, ст. 10], норми про захист персональних даних [26, ст. 12] і витрати [26, ст. 13], визначення компетентних органів та їх контактних даних [26, ст. 15], умови імплементації Угоди [26, ст. 16].

Цікавими є норми про перелік документів, на підставі яких здійснюється припущення щодо громадянства осіб, які підлягають реадмісії [26, ст. 5], та припущення щодо в'їзду іноземців та осіб без громадянства [26, ст. 8].

Доповнює механізм міжнародно-правового регулювання легальних і нелегальних підстав перебування громадян Сторін на території одна одної Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про умови взаємних поїздок громадян від 22 грудня 2011 р. [29]. Зазначена Угода затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2012 р. № 329 [30] і набрала чинності 1 серпня 2012 р. [29]. Угода укладена на 1 рік з можливістю автоматичного продовження на той самий строк [29, п. 1, 2 ст. 10] і з можливістю денонсації [29, п. 4 ст. 10].

Початковий текст Угоди 2011 р. передбачав безвізовий режим для громадян Сторін на строк «безперервного перебування» не більше 30 днів [29, п. 1 ст. 1]. Згодом до Угоди 2011 р. [29] були внесені зміни на підставі Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки від 14 березня 2017 р. [31]. Зокрема, згідно з Угодою 2017 р. строк безвізового перебування громадян Сторін не може перевищувати 90 днів протягом 180 днів [31, п. 1 ст. 1].

Угода 2017 р. [31] затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 17 травня 2017 р. № 338 [32] і набрала чинності 1 червня 2017 р. [31; 33].

Угода 2017 р. [31, п. 1 ст. 2] є невід'ємною частиною Угоди 2011 р. [29] і є чинною протягом строку дії Угоди 2011 р. [31, п. 2 ст. 2].

Міжнародно-правове співробітництво з питань реадмісії між Україною та Республікою Узбекистан

Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Узбекистан про приймання та передачу осіб, які перебувають на території держав нелегально, укладена 12 жовтня 2000 р. (надалі – Угода між Україною та Узбекистаном про реадмісію) [34]. Зазначена Угода [34] ратифікована Законом України від 13 вересня 2001 р. № 2688-III [35]. Угода має міжурядовий характер і укладена «на необмежений термін» з можливістю денонсації [34, ст. 11].

Формально Угода [34] не містить слова «реадмісія» ні у назві, ні у тексті, однак зміст цієї Угоди [34, ст. 1, 2] однозначно вказує на те, що предметом її правового регулювання є саме питання реадмісії. Основні положення Угоди [34] полягають у такому: Угода передбачає 30-денний строк для розгляду запитів про реадмісію і такий самий строк для приймання осіб, що підлягають реадмісії [34, ст. 3]; транзитний проїзд дозволяється, «якщо приймання та передача осіб гарантується іншими державами транзиту та державою місця призначення», при цьому Сторони повинні намагатися спрямувати маршрут особи безпосередньо до держави її походження [34, ст. 4]; під час здійснення реадмісії має використовуватися лише необхідний мінімум особистих даних особи, що підлягає реадмісії [34, ст. 5]; витрати під час реадмісії покладаються на Сторону, що передає [34, ст. 6].

Одночасно з Угодою між Україною та Узбекистаном про реадмісію [34], тобто 12 жовтня 2000 р., була також укладена Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Узбекистан про умови взаємних поїздок громадян [36]. Зазначена Угода [36] була затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 р. № 11 [37] і набрала чинності 27 лютого 2002 р. [36]. Укладення зазначених угод [34; 36] в один і той самий день опосередковано може свідчити про те, що зазначені угоди складають єдиний механізм міжнародно-правового регулювання як легальних, так і нелегальних підстав перебування громадян України та Узбекистану на території обох держав, однак формально в тексті угод це не закріплено.

Ст. 1 Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Узбекистан про умови взаємних поїздок громадян передбачає, що громадяни «держави однієї Сторони можуть в'їжджати, виїжджати, прямувати транзитом та перебувати на території держави іншої Сторони без віз» [36, ст. 1]. Перелік документів для в'їзду, виїзду та пересування громадян держави однієї Сторони по території держави іншої Сторони міститься у Додатку до цієї Угоди [36, Додаток]. При цьому формально зазначена Угода не передбачає жодних часових обмежень для перебування громадян держав Сторін на території одна одної. Однак згідно з офіційною інформацією МЗС України, дозволений строк безвізового перебування громадян України та Узбекистан на території одна одної – до 90 днів протягом 180 днів [38].

Міжнародно-правове співробітництво з питань реадмісії між Україною і Туркменістаном

Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Туркменістану про реадмісію осіб укладена 14 травня 2001 р. (надалі – Угода між Україною і Туркменістаном про реадмісію) [39]. Зазначена Угода [39] ратифікована Законом України від 10 січня 2002 р. № 2935-III [40]. Угода має міжурядовий характер і укладена на невизначений термін з можливістю денонсації [39, п. 3 ст. 14].

Зміст Угоди між Україною і Туркменістаном про реадмісію [39] є достатньо типовим. При цьому можна позитивно відзначити структурованість Угоди [39] за розділами. Зокрема, розділ I стосується реадмісії громадян держав Договірних Сторін, а розділ II врегулює питання реадмісії громадян третіх країн. При цьому запит щодо реадмісії громадян третіх країн може бути зроблений протягом 6 місяців «з дня незаконного в'їзду або порушення правил перебування на території держави запитуючої Договірної Сторони» [39, п. 2 ст. 3]. Власне приймання і власних громадян, і громадян третіх країн, реадмісія яких була погоджена, має здійснюватися Запитуваною Стороною не пізніше 10 днів [39, п. 3 ст. 6]. Витрати під час здійснення процедури реадмісії покладаються на Запитуючу Сторону [39, ст. 10].

Безумовно позитивним моментом Угоди є закріплення підстав для відмови у транзиті, якщо в країні призначення або в одній з транзитних країн «існує ризик, що з цієї особою будуть жорстоко поводитися, їй може бути при-

значене покарання у вигляді страти, або якщо її життя, фізичний стан або незалежність будуть перебувати під загрозою через її національність, віросповідання, расу, приналежність до визначеної соціальної або політичної групи) або «відносно особи може бути порушена кримінальна справа або приведені у виконання вирок суду по кримінальній справі, якщо тільки такий злочин не стосується нелегального в'їзду» [39, ст. 9].

Доповнює механізм міжнародно-правового регулювання легальних і нелегальних підстав перебування громадян Сторін на території одна одної Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Туркменістану про взаємні поїздки громадян, яка була укладена 18 травня 2000 р. [41], і затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 р. № 30 [42]. Зазначена Угода [41] за загальним правилом встановлює наявність віз для громадян обох Сторін. Спрощений порядок оформлення віз передбачений в окремих випадках, що визначені у ст. 8–10 цієї Угоди [41, ст. 8–10]. Дозволений строк безвізового перебування до 30 днів передбачено лише для пред'явників дипломатичного або службового паспорту [41, ст. 3] або протягом строку офіційної місії [41, ст. 5].

Міжнародно-правове співробітництво з питань реадмісії між Україною і Соціалістичною Республікою В'єтнам Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про реадмісію громадян обох держав укладена 25 вересня 2007 р. (надалі – Угода між Україною і В'єтнамом про реадмісію) [43]. Зазначена Угода [43] ратифікована на підставі Закону України від 3 вересня 2008 р. № 359-VI [44] і набрала чинності 10 квітня 2009 р. [45]. Угода має міжурядовий характер і укладена на невизначений період з можливістю денонсації [43, п. 2 ст. 8].

Зміст Угоди [43] є достатньо типовим. Зокрема, зазначена Угода передбачає, що реадмісії підлягають особи, «які не виконують чи більше не виконують правові вимоги стосовно в'їзду чи перебування на території держави» [43, п. 1 ст. 1]. Відповідь на запит щодо здійснення реадмісії має бути наданий протягом 45 днів після дати отримання такого запиту [43, п. 1 ст. 4]. Витрати під здійснення процедури реадмісії покладаються на Запитуючу Сторону [43, п. 1 ст. 5].

Серед позитивних моментів Угоди слід виділити статтю 3, яка містить положення про захист прав осіб, які підлягають реадмісії [43, ст. 3], і статтю 6, в якій детально сформульовані норми щодо захисту персональних даних особи, яка підлягає реадмісії [43, ст. 6].

Доповнює механізм міжнародно-правового регулювання легальних і нелегальних підстав перебування громадян Сторін на території одна одної Угода між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про умови взаємних безвізових поїздок громадян, яка була підписана 21 жовтня 1993 р. і набрала чинності 06 грудня 1993 р. [46]. Зауважимо, що згідно з п. 3 ст. 11 цієї Угоди з 06 грудня 1993 р. втратила чинність Угода між Урядом СРСР і Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про

умови взаємних поїздок громадян від 15 липня 1981 р. і Протокол до неї від 15 липня 1981 р., які були чинні для України на підставі ст. 7 Закону України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 р. № 1543-XII [47].

Угода між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про умови взаємних безвізових поїздок громадян [46] передбачає як загальне правило наявність віз для взаємних поїздок громадян. Винятки встановлені для пред'явників дипломатичного або службового паспорту, для яких визначено дозволений строк безвізового перебування до 90 днів [46, ст. 2], або протягом всього строку офіційного перебування [46, ст. 3], а також для громадян за паспортом моряка – на строк до 30 днів [46, ст. 4].

Висновки. 1. Чинне міжнародно-правове регулювання питань реадмісії у відносинах між Україною та державами Азії засновано на відповідних двосторонніх міжнародно-правових договорах, зокрема це: Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про реадмісію осіб від 7 червня 2005 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Узбекистан про приймання та передачу осіб, які перебувають на території держав нелегально, від 12 жовтня 2000 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Туркменістану про реадмісію осіб від 14 травня 2001 р. і Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про реадмісію громадян обох держав від 25 вересня 2007 р.

Усі зазначені угоди є міжурядовими міжнародними договорами, що укладені на невизначений строк з можливістю денонсації. Усі зазначені угоди пройшли процедуру ратифікації з боку Верховної Ради України, оскільки на підставі пункту «б» частини другої статті 9 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. № 1906-IV ратифікації підлягають усі міжнародні договори, що стосуються прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.

2. Порівняльно-правовий аналіз текстів зазначених угод дозволяє зробити висновок, що їх зміст не містить норм про врегулювання питань помилкової реадмісії, а також не містить норм про врегулювання питань прискореної процедури реадмісії.

3. Доповнюють механізми міжнародно-правового регулювання легальних і нелегальних підстав перебування громадян України і відповідних держав Азії на території одна одної такі двосторонні міжнародні договори: Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про умови взаємних поїздок громадян від 22 грудня 2011 р. (із змінами на підставі Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки від 14 березня 2017 р.); Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Узбекистан про умови взаємних поїздок громадян від 12 жовтня 2000 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Туркменістану про взаємні поїздки громадян від 18 травня 2000 р. і Угода між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про умови взаємних безвізових поїздок громадян від 21 жовтня 1993 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційно-аналітичні матеріали Державної міграційної служби України щодо заходів співробітництва з Європейським Союзом у сфері юстиції, свободи і безпеки. 2018. 15 с. URL: <https://dmsu.gov.ua/assets/files/doc/eu-inf.pdf> (дата звернення: 25.09.2023).
2. Ананко Л. В. Переваги та недоліки підписання угоди про реадмісію з Європейським Союзом для України. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України*. 2010. № 2. С. 273–285. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2010_2_27 (дата звернення: 25.09.2023).
3. Ананко Л. В. Реадмісія як шлях інтеграції України до ЄС. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 100(1). С. 211–213. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_100%281%29_33 (дата звернення: 25.09.2023).
4. Білоконь О. В. Адміністративно-правове регулювання реадмісії в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 16 с.
5. Бортник Н. П., Парпан У. М., Малець М. Р. Міграційна політика та міграційно-правова політика: порівняльний аналіз. *Європейські перспективи*. 2019. № 4. С. 60–66. URL: <https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2019-4/EP-2019-4.pdf> (дата звернення: 25.09.2023).
6. Гаврік Р. О., Григоров І. В. Міжнародно-правове регулювання здійснення процедури реадмісії міграційними та прикордонними органами України. *Вісник Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: Юридичні науки*. 2019. Вип. 1. С. 62–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpsurn_2019_1_8 (дата звернення: 25.09.2023).
7. Giuffrè M. The European Union readmission policy after Lisbon. *Interdisciplinary Political Studies*. 2011. Vol. 1. № 0. P. 7–19. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2408470 (дата звернення: 25.09.2023).

8. Carrera S. Implementation of EU Readmission Agreements Identity Determination Dilemmas and the Blurring of Rights. Springer Briefs in Law. 2016. 93 p. URL: <https://phlconnect.ched.gov.ph/admin/uploads/add217938e07bb1fd8796e0315b88c10/2016BookImplementationOfEUReadmissionA.pdf> (дата звернення: 25.09.2023).
9. Cassarino J.-P. Readmission Policy in the European Union. 2010. 68 p. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/425632/IPOL-LIBE_ET\(2010\)425632_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/425632/IPOL-LIBE_ET(2010)425632_EN.pdf) (дата звернення: 25.09.2023).
10. Kuryliuk Y., Oliiuk S., Kushnir Y. (2023). Irregular migration and readmission: interconnection, settlement opportunities. *Lex Humana*. Vol. 15. Issue 2. Pp. 296–307. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/download/2514/3475> (дата звернення: 25.09.2023).
11. Науменко Н. М. Класифікація міжнародних договорів України про реадмісію осіб. *International scientific and practical conference «Legal science, legislation and law enforcement: traditions and new European approaches»*: conference proceedings (Wloclawek, Republic of Poland, July 9–10, 2021): «Baltija Publishing», 2021. P. 203–206. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/157/4690/9850-1?inline=1> DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-116-9-50> (дата звернення: 25.09.2023).
12. Naumenko N. A general characteristic of international readmission agreements between Ukraine and EU member states. *Evropský politický a právní diskurz / European political and law discourse*. 2020. Vol. 7. Iss. 6. P. 71–81. DOI: 10.46340/eppd.2020.7.6.8 URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2020/2020-7-6/10.pdf> (дата звернення: 25.09.2023).
13. Naumenko N. Legal nature of the implementing protocols to the EURAs (in the case of Ukraine). *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. Iss. 6. Vol. 1. P. 296–301. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/03/VJNR_6_1_2020-.pdf (дата звернення: 25.09.2023).
14. Naumenko N. Peculiarities of Agreement between Ukraine and Denmark on the readmission of persons. *Recht der Osteuropäischen Staaten*. 2019. № 1. P. 123–127. URL: <https://www.uni-goettingen.de/de/document/download/ca207b2c626da0c3a651dab3e413069e.pdf/ReOS%2001%20aus%202019.pdf> (дата звернення: 25.09.2023).
15. Naumenko N. The powers of competent authorities in the readmission of persons between Ukraine and EU member states. *Публічне право*. 2022. No 4 (48). P. 126–137. DOI: <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-48-14> URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/48/14.pdf> (дата звернення: 25.09.2023).
16. Naumenko N. International legal cooperation on readmission between Ukraine and the Swiss Confederation. *Публічне право*. 2023. № 2 (50). P. 54–63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2023-50-6> URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/50/6.pdf> (дата звернення: 25.09.2023).
17. Німко О. Б., Мамчур С. М. Адміністративно-правове регулювання реадмісії в Україні. *Форум права*. 2016. № 4. С. 229–235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_4_38 (дата звернення: 25.09.2023).
18. Олексів О. Б. Правове регулювання політики реадмісії в Європейському Союзі. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2012. Вип. 30. С. 189–200. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2012_30_25 (дата звернення: 25.09.2023).
19. Олійник С. М. Міжнародно-правове регулювання реадмісії осіб: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 216 с.
20. Осипова В. В. Становлення інституту реадмісії у рамках ЄС. *Молодий вчений*. 2016. № 6 (33). С. 262–264. URL: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2016/6/65.pdf> (дата звернення: 25.09.2023).
21. Сердюк О. В. Європейський суд з прав людини: розширення міграційної проблематики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 497–499. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/116> URL: http://www.lsej.org.ua/8_2023/116.pdf (дата звернення: 25.09.2023).
22. Сердюк О. В. Ефективна реадмісія як мета міграційного партнерства Європейського Союзу та третіх держав. *Юридичний вісник*. 2023. № 3. С. 158–164. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2023.20> URL: http://yuvvisnyk.in.ua/v3_2023/20.pdf (дата звернення: 25.09.2023).
23. Тарасов О. В. Системологія міжнародного права (на прикладі міжнародного міграційного права). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 517–520. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/120> URL: http://www.lsej.org.ua/8_2023/120.pdf (дата звернення: 25.09.2023).
24. Тиндик Н. П. Угода про реадмісію – початок нового етапу міграційної політики України. *Митна справа*. 2008. № 1. С. 69–74.
25. Шендеровська А. В. Характеристика Угоди про реадмісію осіб між Україною та ЄС та її виконання Україною. *Часопис Київського університету права*. 2013/4. С. 379–383. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkur_2013_4_93 (дата звернення: 25.09.2023).
26. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про реадмісію осіб. Вчинено в м. Анкара 7 червня 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_053#Text (дата звернення: 25.09.2023).
27. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про реадмісію осіб. Закон України від 24.07.2006 р. № 27-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-16#Text> (дата звернення: 25.09.2023).
28. Щодо набрання чинності міжнародним договором: лист Міністерства закордонних справ України від 07.11.2008 р. № 72/14-612/1-3403. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3403321-08#Text> (дата звернення: 25.09.2023).
29. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про умови взаємних поїздок громадян. Учинено в м. Анкара 22 грудня 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_078#Text (дата звернення: 25.09.2023).
30. Про затвердження Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про умови взаємних поїздок громадян: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2012 р. № 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-2012-n#n2> (дата звернення: 25.09.2023).
31. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про внесення змін до Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про умови взаємних поїздок громадян. Учинено в м. Анкара 14 березня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_001-17#Text (дата звернення: 25.09.2023).
32. Про затвердження Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про внесення змін до Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про умови взаємних поїздок громадян: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.05.2017 р. № 338. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/338-2017-n#n2> (дата звернення: 25.09.2023).
33. Щодо набрання чинності міжнародним договором: лист Міністерства закордонних справ України від 01.06.2017 р. № 72/14-612/1-1263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1263321-17#Text> (дата звернення: 25.09.2023).
34. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Узбекистан про приймання та передачу осіб, які перебувають на території держав нелегально. Вчинено в м. Ташкент 12 жовтня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/860_026#Text (дата звернення: 25.09.2023).
35. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Узбекистан про приймання та передачу осіб, які перебувають на території держав нелегально: Закон України від 13.09.2001 р. № 2688-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2688-14#Text> (дата звернення: 25.09.2023).
36. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Узбекистан про умови взаємних поїздок громадян. Вчинено в м. Ташкенті 12 жовтня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/860_050#Text (дата звернення: 25.09.2023).
37. Про затвердження Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Узбекистан про умови взаємних поїздок громадян: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 10.01.2002 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2002-n#Text> (дата звернення: 25.09.2023).
38. Узбекистан. 2) Країни світу: режим в'їзду громадян України. URL: <https://mfa.gov.ua/podorozhnyim/krajini-svitu-poreporedzhennya-ta-poradi-rezhim-vyizdu> (дата звернення: 25.09.2023).
39. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Туркменістану про реадмісію осіб. Вчинено в м. Києві 14 травня 2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795_703/conv#Text (дата звернення: 25.09.2023).
40. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Туркменістану про реадмісію осіб: Закон України від 10.01.2002 р. № 2935-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2935-14#Text> (дата звернення: 25.09.2023).

41. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Туркменистану про взаємні поїздки громадян. Вчинено у м. Києві 18 травня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795_028#Text (дата звернення: 25.09.2023).
42. Про затвердження Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Туркменистану про взаємні поїздки громадян: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2003 р. № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/30-2003-п#Text> (дата звернення: 25.09.2023).
43. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про реадмісію громадян обох держав. Вчинено в м. Нью-Йорк 25 вересня 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704_029#Text (дата звернення: 25.09.2023).
44. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про реадмісію громадян обох держав: Закон України від 03.09.2008 р. № 359-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/359-17#Text> (дата звернення: 25.09.2023).
45. Щодо набрання чинності Угодою між Кабінетом Міністрів України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про реадмісію громадян обох держав: лист Міністерства закордонних справ України від 07.04.2009 р. № 72/14-612/1-900. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-900321-09#Text> (дата звернення: 25.09.2023).
46. Угода між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про умови взаємних безвізових поїздок громадян. Вчинено у м. Києві 21 жовтня 1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704_017#Text (дата звернення: 25.09.2023).
47. Про правонаступництво України: Закон України від 12.09.1991 р. № 1543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1543-12#Text> (дата звернення: 25.09.2023).